

Gluren door VPRO-sleutelgat: niets te zien

De 'sterk geprononceerde lichamelijke verschijning van de dansers en danseressen' in een televisieprogramma over het Nederlands Dans Theater gaf aanleiding tot boze brieven en opzeggingen. We schrijven 1958. De V.P.R.O., Vrijzinnig Protestantse Radio Omroep, plakte nog puntjes achter de kloeke letters en was nog in de Heere.

ELLEN DE VRIES

De achterban van die V.P.R.O. bestond van oudsher uit vrijzinnig protestanten. Programmamakers waren predikanten die via de radio bescheiden de boodschap rondzongen. Met de komst van televisie wisten ze zich geen raad. Een jonge generatie programmamakers daarentegen, niet afkomstig van de radio, probeerde de mogelijkheden van het nieuwe medium uit en was ontvankelijk voor de veranderende tijdsgeest. Ze serveerden kots en bloterikken in programma's als Hoepla en luiden

aldus een nieuw televisietijdperk in. De twee werelden botsten als kermis-autootjes; over woorden als 'lul' werd eindeloos gedelibereerd, duidelijke politieke standpunten werden omstreden geacht. De achterban veranderde van samenstelling, werd minder confessioneel, politiek, eiste meer zeggenschap, de jonge programmamakers meer autonomie. Revolutie. In 1968 verdwenen de puntjes en daarmee het protestantse. Bestuur en omroepbedrijf werden gescheiden. Om de verenigingsleden - onder het motto van democratie - de felbegeer-

de inspraak te geven werd een ledenraad ingesteld. Voortaan het hoogste orgaan van de vereniging. Daarmee was de VPRO zijn tijd ver vooruit. Pas veel later verordonneerde de Mediawet inspraak van de achterban.

Drakerig

Het sprookje werd al spoedig drakerig. De ruzies tussen het bestuur, en vooral de ledenraad en het omroepbedrijf, waren veelvuldig en vormden de rode draad in het boek *De sleutel van de VPRO*. Twistappel was stevast de inspraak van de ledenraad versus de autonomie van de programmamakers. Minuties worden de ruzies in *De sleutel van de VPRO* uitgesponnen. Mogelijk interessant voor wie er bij was, maar voor de buitenstaander uiterst taaië materie. In gemoede vraag je je af waarom dit geworstel tussen ledenraad en om-

roep 25 jaar en 192 bladzijden heeft moeten duren. In het nawoord pas doen de auteurs een onbevredigende poging die vraag te beantwoorden. Na lezing blijft het gevoel over: waartoe, waarheen? Waarom dit boek geschreven? Interessante gegevens levert het niet op, behalve de conclusie dat de programmatische vrijheid een groot goed blijkt. Maar vermoeden we dat niet allang?

De sleutel van de VPRO; een omroep en zijn ledenraad, 1969-1994

Mirjam Prenger, René Witte
1994 Cramwinckel Uitgever,
Amsterdam
ISBN 90 71894 614, 192 pag.
prijs f 39,50

Het script-abc van Chiem van Houweninge

In 'Chiem van Houweninge. Double Trouble: writing and filming' - de titel laat er geen twijfel over bestaan - staat het werk van scriptwriter Van Houweninge centraal. Series van zijn hand als Hartedief, Cassata, Schoppen troef, Zeg 'ns Aaa, Oppassen en afleveringen van Tatort gleden in de loop der jaren over de Nederlandse (en soms ook buitenlandse) buis. Gulden regels hoe een goed scenario te schrijven, worden in het boek afgewisseld met een bio- en filmografie van de schrijver, geïllustreerd met jeugdfoto's: Chiem met vertederend wijduitstaande oren.

Voorts treft men delen aan van scripts en het verslag van een discussie met verschillende scriptwriters, naast theoretische verhandelingen over de conventies van het genre comedy, drama en krimi. Ondanks deze vreemde voor-elk-wat-wils-formule en het wat ophemelende, weinig problematiserende karakter, vormt het boek een belangrijke bijdrage aan de niet-bestaande traditie populaire Nederlandse series te analyseren.

Want, zoals Van Houweninge aangeeft, fictie zou wel eens veel aansprekender kunnen zijn als het gaat om het aanzwengelen van maatschappelijke kwesties. Om die reden

alleen al verdient zijn populaire werk nadere inspectie, niet in de laatste plaats omdat hij het genre van de comedy en krimi op eigen wijze invult. Van Houweninge put voor zijn comedies - in tegenstelling tot Amerikaanse zogenaamde 'non-realistie' comedies als *The Golden Girls*, *Lucy Ball* en *Bill Cosby* - bij voorkeur uit de realiteit.

Solidariteit

Zijn acteurs zijn minder karikaturaal, grappen staan niet op zichzelf, maar worden gerelateerd aan het (soms zure) leven van alledag. De serie *Zeg 'ns Aaa* (1980-1993) paste destijds dan ook uitstekend in het beleid van

de VARA: het kweken van solidariteit bij het publiek.

Het moeilijke van de 'realist comedy' is evenwel, dat lachen om een situatie weliswaar bevrijdend kan zijn (men lacht dikwijls om zichzelf), maar tegelijkertijd afstand schept. Om de gewenste betrokkenheid bij het publiek te creëren, schiep Van Houweninge de 'dramady'. Ook op *Tatort* heeft 'alchimist' Van Houweninge zijn stempel gedrukt. In vergelijking met de respectabele series *Derrick* en *Der Alte* is *Tatort* veel speelser van opzet, meer geworteld in de politieke realiteit - getuige bijvoorbeeld de aflevering over illegale adoptie. Van Houweninge bruuskeert verder met gemak de regels van de ouderwetse detective; wordt *Derrick* nooit verliefd, *Tatorts* hoofdfiguur Schimanski wel. *Tatort* heeft daarnaast de bouwsteen van de thriller: de suspense geannexeerd. Het zijn allemaal middelen die worden ingezet om de emotionele betrokkenheid van het publiek te vergroten. Bovendien heeft Van Houweninge ook nog de comedy als het paard van Troje het genre binnengesleept. Dit om de Duitse krimi's (verzamelnaam

Chiem van Houweninge

van detectives, thrillers, politseries) van haar ernst te ontdoen en verhalen spannender te maken. Zo ontstond, jawel, de 'krimidy'.

Aardig is het hoofdstuk waarin de lachsalvo's van het publiek worden geanalyseerd. Om Mien Dobbelssteen en Lydie van der Ploeg wordt gelachen; de heren Koos Dobbelssteen en Hans van der Ploeg daarentegen maken het publiek aan het lachen. (EdV)

*Chiem van Houweninge
Double trouble: writing and
filming*
ed. by Thomas Elsaesser, Robert
Kievit, Jan Simons
Amsterdam, Amsterdam University Press, 1994
ISBN 90-5356-025-4, 200 pag.
Prijs f 44,50